

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingen- en

Veiligheidsdienst

Afdeling Analyse & Rapportage

Bezoekadres:

Fransjekezaai, Gebouw 32

van der Burchlaan 31

Postadres:

MPC 58 B

Postbus 20101

2500 ES Den Haag

<http://www.mindf.nl>

Stelle:

ARIR203

Telefoon

Fax

MDTI

IRAK: POLITIEK-MILITAIRE SITUATIE

Status

Dataveld

Datum

21 juni 2002

Inhoud

1.	SAMENVATTING	3
2.	INLEIDING	4
3.	POLITIEKE SITUATIE	5
3.1	Algemeen	5
3.2	Actuele interne situatie	6
3.2.1	Noord-Irak	7
3.3	Regionale en internationale positie	8
4.	MILITAIRE SITUATIE	10
4.1	Algemeen	10
4.2	Militaire economie	10
4.3	Massavernieligingswapens en ballistische raketten	11
4.3.1	Nucleaire wapens	11
4.3.2	Biologische wapens	11
4.3.3	Chemische wapens	11
4.3.4	Ballistische raketten	12
4.3.5	Inzet	12
4.4	Landstrijdkrachten	13
4.4.1	Organisatie en personeel	13
4.4.2	Materieel	14
4.4.3	Ontplooiing en activiteiten	15
4.5	Luchtstrijdkrachten	16
4.5.1	Organisatie en personeel	16
4.5.2	Materieel	16
4.5.3	Ontplooiing en activiteiten	17
4.6	Zee­strijdkrachten	17
4.6.1	Organisatie en personeel	17
4.6.2	Materieel	18
4.6.3	Ontplooiing en activiteiten	18
5.	BEOORDELING	19

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2002

1. SAMENVATTING

De algemene veiligheidssituatie in Irak is kalm. De goed georganiseerde veiligheidsdiensten en elitestrijdkrachten zijn in staat regimebedreigende ontwikkelingen in een vroegtijdig stadium te vrijdelen. In de semi-autonome Koerdische enclave in Noord-Irak duren de spanningen voort tussen de diverse rivaliserende Koerdische bewegingen. De onderlinge rivaliteit, voortkomend uit tribale, ideologische en persoonlijke geschillen, veroorzaakt een aanhoudende latente instabiliteit van het gebied.

In zijn streven naar doorbreking van het regionale isolement heeft Irak in de afgelopen jaren vooruitgang geboekt. Hoewel het wantrouwen in de regio jegens de intenties van Saddam Hoessein zeker niet vermindert is, staan veel landen op het standpunt dat zij het zich niet kunnen permitteren de economische mogelijkheden te negeren. Voorts beoordelen deze landen de huidige conventionele slagkracht van de Iraakse strijdkrachten als minder bedreigend dan eind jaren '80. Daarnaast hebben de wapeninspecties en het sanctieregime van de VN het potentieel van de Iraakse niet-conventionele middelen terdege ondermijnd. Vermeldenswaardig op het internationale vlak is de aanvaarding van resolutie 1409 in mei 2002 door de VN-Veilighheidsraad. Deze resolutie behelst een aanpassing van het bestaande 'alle-tegen-voedsel' programma, waardoor het civiele handelsverkeer wordt vrijgegeven.

Irak verloor tijdens de Golfoorlog van 1990-91 nagenoeg de helft van zijn militair-materiële capaciteit, maar desondanks zijn de landstrijdkrachten relatief goed uitgerust en georganiseerd. De luchtmacht geniet echter door het gebrekkige optreden tijdens de Golfoorlog, de ineffectieve dagelijkse inzet, samenzweringen tegen het regime en de vele overlopers weinig vertrouwen bij het Iraakse regime. De marine moet zich op basis van het beperkte materieel noodgedwongen beperken tot patrouilles en is niet in staat de kust te verdedigen.

Het regime is zich bewust van de nadrukkelijke internationale aandacht. Saddam Hoessein heeft de aanslagen van 11 september niet expliciet veroordeeld, maar tegelijkertijd vermijdt hij provocatieve uitslatingen, laat staan dreigende militaire activiteiten. Wel treffen de Iraakse strijdkrachten voorbereidingen om bij eventuele luchtaanvallen de verliezen zo veel mogelijk te beperken.

Het is uitermate speculatief om op dit moment in te gaan op eventuele Amerikaanse aanvalsplannen tegen Irak, laat staan een tijdped. Enkel bij langdurige grootschalige luchtaanvallen op doelen van het machtsapparaat van het regime, zal de positie van Saddam Hoessein afbrokkelen. De beoordeling is dat de reguliere Iraakse strijdkrachten geen wezenlijk verzet zullen (kunnen) bieden bij een grootschalig Amerikaans offensief. Daarentegen mag van de 20.000 man van de Speciale Republikeinse Garde, waarvan het personeel exclusief gerecruteerd is uit specifieke sunnitsche stammen, worden verwacht dat zij zich tot het uiterste zullen verzetten.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2002

De Koerdische KDP en PUK vertonen op dit moment weinig animo om grootschalige militaire stappen te ondernemen tegen Bagdad. Andere Iraakse oppositiegroeperingen spelen geen militaire rol van betekenis. Een grootschalige maar korte Amerikaanse aanval die het regime van Saddam Hoessein zou uitschakelen, zal (binnenskamers) door de machthebbers in de regio stellig verwelkomd worden. Een langere campagne is voor de regionale leiders echter een spookbeeld. De gevoeligheden in de regio spitsen zich toe op de impasse van het Israëlisch-Palestijnse conflict. Zolang er geen gedegen perspectief is op een bevredigende eindregeling, zullen de Arabische leiders in de regio amper bereid zijn hun volledige medewerking te verlenen aan Amerikaanse operaties tegen Irak.

Ten aanzien van een opvolger van Saddam Hoessein geldt dat de kans groot is dat een nieuwe sterke man voortkomt uit de strijdkrachten – eventueel steunend op oude Ba'ath-connecties – die de kern van de huidige machtsstructuur vormen. Geconfronteerd met de acute dreiging van een grootschalige militaire actie, kan er van uit worden gegaan dat het Iraakse regime een volle face maakt en de VN-inspecteurs toelaat.

2. INLEIDING

Ofschoon er geen directe aanwijzingen of bewijzen zijn dat Irak betrokken was bij de aanslagen in de VS, zinspeelt de Amerikaanse regering aanhoudend op een militair optreden tegen het regime in Bagdad. In december 2001 verbreedde president Bush de parameters van de Amerikaanse veiligheidsstrategie door tevens het tegengaan van proliferatie van massavernietigingswapens tot prioritair in de 'strijd tegen het internationale terrorisme' te bestempelen. Ook het recente pleidooi van president Bush voor een *pre-emptive strike* in geval van een bedreiging voor de nationale veiligheid duidt op een aangescherpte strategie.

Een eventuele militaire actie tegen Irak zal implicaties hebben voor de regionale en internationale situatie. De aard en omvang van deze implicaties hangen samen met de zwaarte van de militaire actie. Van betekenis hierbij is dat luchtacties boven Irak tot het normbeeld behoren. Sinds december 1998 (operatie 'Desert Fox') vinden regelmatig rond de *no-fly zones* (NFZ's) in Noord- en Zuid-Irak schermutselingen plaats tussen Amerikaanse / Britse gevechtsvliegtuigen en de Iraakse luchtwafweer.

Hieronder wordt ingegaan op de interne en militaire situatie in Irak, de regionale en internationale positie, en de implicaties van een eventuele Amerikaanse militaire actie.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2002

3. POLITIEKE SITUATIE

3.1 Algemeen

Het Iraakse regime van president Saddam Hoessein is seculier, van oorsprong socialistisch. Het is ideologisch bepaald door de doctrine van de pan-Arabische Ba'ath-partij, die in Irak sinds 1968 aan de macht is. Hoogste staatsorgaan is de Revolutionaire Commando Raad, waarvan Saddam Hoessein voorzitter is.

Het in stand houden van de huidige machtselite ten behoeve van de consolidatie van zijn regime is een absolute prioriteit voor Saddam Hoessein. De prioriteit die het regime geeft aan interne veiligheid uit zich ook in de organisatie van het militaire apparaat. Er zijn enkele zeer speciale militaire eenheden opgezet die vitaal zijn voor het voortbestaan van het regime. De belangrijkste twee zijn de Republikeinse Garde (RG) en, vooral, de Speciale Republikeinse Garde (SRG).

Deze twee elite-eenheden dienen primair het regime te beschermen. De RG controleert het functioneren van de reguliere (land)strijdkrachten om eventuele rebelle van een bevelhebber te onderdrukken. De SRG op zijn beurt bevindt zich in het centrum van de macht: Bagdad. Onderdelen van de SRG en het veiligheidsapparaat zijn verantwoordelijk voor de persoonlijke beveiliging van president Saddam Hoessein.

Het regime versterkt zijn centrale controle door voortdurend zijn veiligheidsstructuur te reorganiseren. Het schuiven met verantwoordelijkheden van de diverse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de strijdkrachten past in dit beeld. Als coördinator van vernoemde diensten is Saddam Hoesseins tweede zoon Qusay Hoessein inmiddels de facto de tweede man van het regime.

Op basis van zijn geografische positie, omliggendheid en geschiedenis streeft Irak naar een prominente positie in de Golfregio, waarvoor de (wederopbouw van de) strijdkrachten als basis dient. De Golfoorlog en zijn gevolgen hebben geen afbreuk gedaan aan de Iraakse ambitie. Feit is evenwel dat het Iraakse militaire vermogen sterk aan slagkracht heeft ingeboet, en dat de militaire infrastructuur in zijn geheel aanzienlijk is aangetast.

Hoewel Irak over een aanzienlijke conventionele militaire capaciteit blijft beschikken, is het militaire machtsevenwicht tussen Irak en zijn buren in het nadeel van Bagdad verschoven. Vooral Iran (maar in sommige opzichten ook Saudi-Arabië) ontwikkelt in toenemende mate een superieure conventionele strijdmacht. Voorts beschikken zowel Iran, alsook Saudi-Arabië

) over ballistische raketten. Ook Israël met zijn geavanceerd ballistische raketsysteem wordt als een potentiële militaire dreiging gezien.

Titel	Irak: politiek-militaire situatie
Status	Definitief
Datum	21 juni 2002

De voortdurende achteruitgang van de Iraakse conventionele militaire middelen kan op den duur een punt bereiken waarna een eventuele heropbouw buitengewoon veel tijd zal gaan kosten. Het Iraakse regime zal dit als ontoetsbaar beoordelen. In de ogen van Irak bieden alleen massavernietigingswapens, tezamen met ballistische raketten, een afdoende afschrikking tegen de potentiële militaire dreigingen vanuit het buitenland. Het ligt derhalve in de lijn van de verwachting dat Irak zal trachten nog meer nadruk te leggen op zijn programma's voor niet-conventionele wapens om het conventionele overwicht van zijn rivalen te compenseren. Dit betreft met name het ambitieuze conventionele en niet-conventionele bewapeningsprogramma van erfvijand Iran.

Van betekenis in dezen is dat de sancties en UNSCOM-inspecties veel bereikt hebben bij het in kaart brengen en vernietigen van de Iraakse wapenprogramma's. Niettemin blijft Irak beschikken over de noodzakelijke infrastructuur en kennis van zaken om programma's voor niet-conventionele wapens te reactiveren. De aanhoudende afwezigheid van VN-wapeninspecteurs maakt relevante controle steeds problematischer. Er kan vanuit gegaan worden dat met de beëindiging van de UNSCOM-inspecties in 1998, Irak meer vrijheid van handelen heeft gekregen om in het buitenland benodigdheden voor zijn wapenprogramma's te verwerven.

3.2 Actuele interne situatie

De algemene veiligheidsituatie in Irak is kalm. Na enkele kleine aanslagen in Bagdad in het voorjaar van 2001 door elementen van de (shii'tische) oppositie, vonden nadien geen noemenswaardige incidenten plaats. De goed georganiseerde veiligheidsdiensten en elitestrijdkrachten zijn in staat regimebedreigende ontwikkelingen in een vroegtijdig stadium te verijdelen.

In de hiërarchie van de machtselite rond Saddam Hoessein zijn geen wezenlijke wijzigingen opgetreden. Genmaj Abd al-Hamid Mahmud controleert als privé-secretaris de agenda van en de toegang tot Saddam Hoessein. Regelmatig worden vergaderingen belegd met enkele leden van de Revolutionaire Commandogroep, zoals Izzat Ibrahim al-Duri, Taha Yasin Ramadan, Tariq Aziz, en Ali Hasan al-Majid. Ook Qusay Hoessein, de tweede zoon van de president en inmiddels een officiële regeringsfunctie bekleedend, is hierbij vaak aanwezig.

Naast deze algemeen politiek georiënteerde bijeenkomsten, overlegt Saddam Hoessein op gezette tijden met hoge militaire functionarissen. De nadruk ligt hierbij op luchtverdediging en de militaire industrie. Laatstgenoemde sector wordt geleid door een ministerie, waarvoor een adequate financiering in stand wordt gehouden. Hierdoor is Irak in staat gebleken het vertrek van eigen competente specialisten naar het buitenland te beperken.

Tiël: Irak: politiek-militaire situatie
 Status: Definitief
 Datum: 21 juni 2002

3.2.1 Noord-Irak

Terwijl zich in Zuid-Irak geen noemenswaardige ontwikkelingen voordoen op veiligheidsgebied, is het in Noord-Irak onrustig. In de semi-autonome Koerdische enclave duren de spanningen tussen de diverse rivaliserende Koerdische bewegingen voort. De onderlinge rivaliteit, voortkomend uit tribale, ideologische en persoonlijke geschillen, veroorzaakt een aanhoudende latente instabiliteit van het gebied. Het in 1998 onder druk van de VS gesloten 'Washington-akkoord' is deels een lege huls gebleven, ondanks meerdere Amerikaanse bemiddelingspogingen. De animositeit tussen de Koerdische Democratische Partij (KDP) en de Patriotische Unie van Koerdistan (PUK) is na 1996 beperkt gebleven tot mediacampagnes en bomaanstagen, maar een grootschalige militaire confrontatie kan evenwel nooit uitgesloten worden.

Van betekenis in de afgelopen maanden is de aanwezigheid in Noord-Irak van een Koerdische splintergroepering van radicaal-islamitische signatuur. Deze zogenoemde *Jund al-Islam* (ca. 200-400 strijders) heeft zich afgescheiden van de kleine Islamitische Beweging van Koerdistan (IMK) en stelt zich ten doel een theocratische samenleving in het leven te roepen. Beide bewegingen hebben hun machtsbasis in de omgeving van Halabjah. Deze stad bevindt zich in het door de seculiere PUK gedomineerde deel van Noord-Irak. Toen de *Jund al-Islam* eind 2001 met veel geweld manifesteerde, greep de PUK hard in en sloeg de beweging uiteen. De restanten hergroepeerden zich en noemen zich heden ten dage *Ansar al-Islam*.

De *Jund al-Islam* / *Ansar al-Islam* wordt door de andere Koerdische partijen beschuldigd van ongekennde wreedheden en connecties met Osama bin Laden. Over de beweerde banden tussen de groepen (overigens een *quantité négligeable*) en Osama bin Laden bestaat onduidelijkheid.

zinger
 Vooralsnog gaan verdere aanwijzingen voor het bestaan van directe banden.

In ieder geval leidde het onbeheerste optreden van deze splintergroepering, na het daaropvolgende militaire ingrijpen van de PUK, tot een politieke interventie van Iran. Teneinde een einde te maken aan de gewelddadige confrontaties aan zijn westgrens, spoorde Iran de PUK en de IMK aan een akkoord te sluiten om de *Jund al-Islam* / *Ansar al-Islam* uit te schakelen en de situatie van vóór zomer 2001 te herstellen, inclusief de hiermee gepaarde gaande invloedssferen.

Dit laatste gegeven attendeert op een andere complicerende factor in Noord-Irak, namelijk de aanhoudende inmenging door derden. Zowel regionale als internationale actoren trachten de onzekere status van Noord-Irak voor hun eigen doeleinden te benutten. Turkije heeft een permanente militaire aanwezigheid op Iraaks grondgebied in een zogenoemde 'Veiligheidszone' in het kader van operaties tegen de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). In deze strijd wordt Ankara bij tijd en wijle geholpen door de KDP. Irans relatie met de IMK en onderhoud goede betrekkingen met de PUK.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2002

De VS

De VS trachten KDP en PUK zo veel mogelijk op één lijn te houden teneinde enige druk op het regime van Saddam Hoessein uit te oefenen. De Koerdische partijen zelf spelen handig in op al deze regionale en internationale aandacht met als primeir oogmerk het behoud van de huidige – voor hen voordelige – autonome positie.

Dit alles vindt plaats tegen de achtergrond van de onafgebroken dreiging vanuit Bagdad om zijn gezag in Noord-Irak te herstellen. Het regime van Saddam Hoessein laat geen mogelijkheid voorbij gaan om zijn invloed te laten gelden. Aan de ene kant door contacten met de Koerdische partijen te intensiveren en hen te paalen met toezeggingen over zelfbestuur. Aan de andere kant door verdeeldheid tussen KDP en PUK te zaaien met plannen voor een tweede grensovergang met Turkije, waardoor de primaire inkomstenbron van de KDP (de heffingen bij de enige grensovergang met Turkije) in gevaar zou komen. Ook de aanwezigheid van verspreide elementen van de PKK wordt door het Iraakse regime aangegrepen om de diverse krachten in Noord-Irak tegen elkaar uit te spelen.

3.3

Regionale en internationale positie

In zijn streven naar doorbreking van het regionale isolement heeft Irak in de afgelopen jaren vooruitgang geboekt. Hoewel het wantrouwen in de regio jegens de Intenties van Saddam Hoessein zeker niet verminderd is, staan veel landen op het standpunt dat zij het zich niet kunnen permitteren de economische mogelijkheden te negeren. Deze houding mondt uit in de huidige bloeiende handelsbetrekkingen (o.a. op basis van vrijhandelsakkoorden) die onontkoombaar gepaard gaan met beperkte politieke relaties.

Vooral de directe buurlanden profiteren van deze situatie. Jordanië (100.000 vaten per dag), Turkije (100.000 vaten per dag) en Syrië (150.000 vaten per dag) betrekken Iraakse olie onder de marktprijs, terwijl zij zelf voor miljarden dollars consumptiegoederen afzetten op de Iraakse binnenlandse markt. Turkse oliemaatschappijen hebben plannen – kennelijk in overleg met zowel KDP als het regime in Bagdad – om in Noord-Irak naar olie te zoeken.

Op politiek-diplomatiek vlak heeft Irak zich verzoenend opgesteld tegenover zijn directe omgeving. De routineuze mediacampagnes tegen Saudi-Arabië en Koeweit zijn gestopt, hetgeen sterk heeft bijgedragen aan de positieve sfeer die rond de Arabische topconferentie in maart 2002 hing. Met Iran is het overleg over bilaterale zaken als grensverkeer, uitwisseling van resterende krijgsgevangenen (uit de oorlog 1980-1988), en het bezoek van Iraanse pelgrims aan shiitische heiligdommen in Zuid-Irak, hervat. Syrië is in wezen neutraal en ontvangt zowel Iraakse regeringsfunctionarissen alsook Iraakse opposanten.

Onderwijl blijven in de VS zowel in het Congres als onder regeringsfunctionarissen stemmen opgaan, om definitief met het regime van Saddam Hoessein af te rekenen.

Primaire probleem is echter dat er geen enkel bewijs is dat Irak in samenhang brengt met de aanslagen in de VS. Daardoor valt het de VS zwaar hun regionale bondgenoten te overtuigen van een militaire campagne tegen Irak.

Welbeschouwd beoordelen deze landen de huidige conventionele slagkracht van de Iraakse strijdkrachten als minder bedreigend dan eind jaren '80. Daarnaast hebben de wapeninspecties en het sanctieregime van de VN het potentieel van de Iraakse niet-conventionale middelen terdege ondermijnd. Er is derhalve in hun ogen geen directe reden tot militair optreden. Temeer daar met name de Golfstaten (met uitzondering van Koeweit) op de lange termijn voor Irak – evenwel niet speciaal met het huidige regime – een rol zien weggelegd als tegenwicht voor de hegemonistische aspiraties van Iran.

Van betekenis is voorts dat Irak heel handig inspeelt op de escalatie van het Israëlisch-Palestijnse conflict. Door aanhoudend het geweld van Israëlische zijde te verketteren en zich – in de publieke opinie succesvol – te profileren als het enige Arabische land dat zich verzet tegen de hegemonie van de VS (als beschermer van Israël), wordt de speelruimte van de overige Arabische landen beperkt. Immers, indien deze nu instemmen met militaire acties tegen Irak, lopen zij het gevaar door diezelfde publieke opinie als "verraders van de Arabisch-Palestijnse zaak" en als "Amerikaanse handlangers" te worden bestempeld. Een etiket dat weinig leiders in het Midden-Oosten ambleren.

Internationaal bestaat tot dusver evenmin een duidelijke voorkeur voor ingrijpen in Irak. Niet enkel regionale leiders, maar ook VN secretaris-generaal Annan heeft gewaarschuwd voor overhaaste militaire stappen tegen Irak. Hij heeft verklaard dat de VN-Veilighedsraad (VNVR) geconsulteerd moet worden alvorens een dergelijke actie kan plaatsvinden. Van betekenis in dit verband is dat sinds 1 januari 2002 Syrië een zetel in de VNVR heeft. Dit kan – tezamen met verwachte oppositie van tenminste Rusland en China – 'anti-Iraakse' besluitvorming in dit forum compliceren.

Vermeldenswaard op het internationale vlak is de aanvaarding van resolutie 1409 op 14 mei 2002 door de VN-Veilighedsraad. Deze resolutie behelst een aanpassing van het bestaande 'olie-legen-voedsel' programma. De VN-organisatie UNMOVIC (*United Nations Monitoring and Verification Committee*) en IAEA (*International Atomic Energy Agency*) krijgen het toezicht op alle contracten in dit programma en zullen de civiele goederenhandel zonder meer vrijgeven. Enkel de aanvragen met goederen die in een 332 pagina's tellend document staan, de zogenaamde *Goods Review List* (met *dual-use* producten), zullen doorverwezen worden naar het VN-sanctiecomité (dat voornamelijk alle contracten moest goedkeuren) voor een nadere beoordeling. De overige bepalingen van het oude 'olie-legen-voedsel' programma blijven van kracht, evenals het wapenembargo. Irak liet twee dagen na de aanvaarding weten dat het de nieuwe resolutie accepteerde.

Resolutie 1409 is een compromis tussen de VS en Rusland die eerder in 2001 niet tot overeenstemming konden komen over zogenaamde *smart sanctions*. Rusland heeft zich bereid getoond de door de VS aangedragen *Goods Review List* onder de loep te nemen en met amendementen te komen. Momenteel verdienen Russische firma's veel geld met de (olie)handel met Irak. Op hun beurt hebben de VS hun eis laten vallen dat het grensverkeer met Irak strenger zou moeten worden gecontroleerd door de buurlanden. Direct na de lancering van dit voornameen vorig jaar lieten deshetreffende landen al weten daar niets voor te voelen.

4. MILITAIRE SITUATIE

4.1 Algemeen

De totale strijdkrachten van Irak bestaan uit ca. 287.500 man. Deze zijn als volgt onderverdeeld: landstrijdkrachten 250.000 man, luchstrijdkrachten 35.000 man, en zeestrijdkrachten 2500 man. De belangrijkste eenheden zijn de Republikeinse Garde en de Speciale Republikeinse Garde. De best uitgeruste eenheden zijn de 6 divisies van de Republikeinse Garde (RG), ook wel *Republican Guard Force Command* genoemd. De RG beschikt o.a. over de 750 meest inzetbare tanks (T-72).

4.2 Militaire economie

De Iraakse economie staat onder internationale curatele door het strenge VN-sanctieregime. In de nasleep van de Golfoorlog (1990-91) startte de economie in en ontstond er een glurende inflatie, hetgeen uiteindelijk resulteerde in sterk verslechterende levensomstandigheden voor het Iraakse volk. Om een humanitaire ramp te voorkomen, startte de VN in december 1996 met het 'olie-tegen-voedsel' programma, waarbij Irak olie mag exporteren en de daaruit voortvloeiende inkomsten onder VN-toezicht gebruikt worden voor de aankoop van voedsel en medicijnen. Ook goederen die bestemd zijn voor 's lands infrastructuur mogen onder dit regime geïmporteerd worden.

Naast deze legale inkomstenbron genereert het Iraakse regime inkomsten uit de illegale verkoop van olie en gerelateerde producten. Voorts is Irak er tevens in geslaagd geld te verdienen aan het officiële VN-programma door toeslagen te bedingen bij de (veelal westerse) bedrijven die de Iraakse olie kopen. De totale inkomsten van al deze illegale transacties wordt geschat op US\$ 6,6 miljard in de afgelopen vijf jaar. Met een deel van dit geld wordt niet alleen de benodigde loyaliteit bij de strijdkrachten en het veiligheidsapparaat gekocht, maar ook een beperkte hoeveelheid militaire reserveonderdelen in het buitenland.

Vanzelfsprekend zijn exacte cijfers over het defensiebudget niet beschikbaar, maar geschat wordt dat in 2000 ter waarde van US\$ 3 miljard is uitgegeven aan defensie, dat is 7% van het bruto binnenlands product. De grootste uitgavenpost is personeelskosten, maar een deel wordt gebruikt voor de kleinschalige aanschaf van materieel vanuit het buitenland. Door smokkel van reserveonderdelen en kannibalisatie tracht het land zijn militair materieel te onderhouden. Hierbij concentreert men zich hoofdzakelijk op onderdelen voor tanks, pantservoertuigen, artillerie en luchtverdediging.

4.3 Massavernietigingswapens en ballistische raketten

4.3.1 Nucleaire wapens

Na de Golfoorlog werd de ontmanteling van het Iraakse nucleaire programma door de VN overgelaten aan experts van het Internationale Atoomagentschap (IAEA). Een groot deel van de Iraakse nucleaire installaties bleek al tijdens de Golfoorlog te zijn vernietigd. Niettemin heeft de IAEA zijn eindoordeel over de Iraakse nucleaire ontwapening opgeschort, mede omdat Irak nog steeds geen volledig beeld geeft van zijn nucleaire leveranciers.

Voorts zijn er aanwijzingen dat Irak onderdelen van zijn nucleaire programma heeft weten achter te houden. Irak tracht de beschikbare kennis en expertise zo veel mogelijk op peil te houden, opdat het nucleaire programma op termijn kan worden gereactiveerd. Momenteel beschikt Irak niet over nucleaire wapens. De beoordeling is dat Irak - Indien alle sancties zouden zijn opgeheven - vijf tot zeven jaar nodig heeft om een simpel kernwapen te ontwikkelen.

4.3.2 Biologische wapens

Aangenomen wordt dat Irak een deel van zijn biologische wapenprogramma aan VN-inspecties heeft weten te onttrekken. Het is zelfs mogelijk dat het land nog over een restant strijdmiddelen beschikt. De kwaliteit zal echter zodanig zijn teruggelopen dat van een effectieve-inzet nauwelijks sprake kan zijn. Belangrijker dan de beschikbare strijdmiddelen echter zijn de productiemiddelen waarmee verse strijdmiddelen kunnen worden geproduceerd. Irak wordt in staat geacht zijn diverse biologische wapenprogramma's binnen een aantal maanden op kleine schaal te hervatten.

4.3.3 Chemische wapens

Vooralsnog moet er van worden uitgegaan dat Irak over enige honderden tonnen chemisch strijdmiddel kan beschikken. Recente gegevens over de samenstelling en kwaliteit van dit arsenaal, overgebleven uit de periode van vóór de Golfoorlog, zijn niet beschikbaar. Of Irak dit arsenaal heeft weten aan te vullen met recente productie is eveneens niet bekend. Eerdere inschattingen gingen uit van ca. 600 ton strijdmiddelen, nagenoeg gelijk verdeeld over VX, GF en mosterdgas.

Titel Irak politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 27 juni 2002

4.3.4 Ballistische raketten

Na de Golfoorlog hebben de VN-inspecties er op toegezien dat alles wat niet door de Coalitie was vernietigd, alsnog vernietigd werd. Het is echter niet uit te sluiten dat Irak een onbekend aantal raketten verborgen heeft weten te houden voor de VN-inspecteurs om deze - indien mogelijk - in te zetten in een noodsituatie. In deze zin blijft er sprake van een potentiële dreiging.

Conform VN-resoluties is Irak geoorloofd over kortaafstands-raketten te beschikken. In dit kader ontwikkelt Irak twee systemen met een bereik van 150 km. Het primaire doel van deze programma's lijkt vooral het behoud van kennis en expertise op het gebied van ballistische raketten. Irak beschikt over enkele onderzoeks- en ontwikkelcentra waar tests en productie plaatsvinden.

Er bestaat onduidelijkheid in hoeverre Irak in staat is om op korte termijn zijn programma's voor middellangeafstands-raketten (bereik 1000-3000 km) te hervatten. Feit is namelijk dat de omvangrijke buitenlandse steun aan de Iraakse raketprogramma's in de jaren vóór de Golfoorlog - samen met het hiermee gepaard gaande verwervingsnetwerk - is weggevalten.

Enkel indien relevante VN-sancties niet meer van kracht zouden zijn, wordt Irak in staat geacht om met buitenlandse hulp in vijf tot zeven jaar een raket met een bereik van 1000 km te kunnen ontwikkelen. Zonder buitenlandse hulp is de doorontwikkeling van raketten met een bereik van 150 km naar systemen met een bereik van meer dan 1000 km een (te) grote stap die meer ontwikkelde landen niet hebben kunnen maken.

4.3.5 Inzet

In het verleden hebben de Iraakse strijdkrachten chemische strijdmiddelen ingezet tegen Iran en tegen opstandige elementen van de eigen bevolking (Koerden).

De tactische inzet van chemische strijdmiddelen in de oorlog tegen Iran (1980-88) vond telkenmale plaats op het moment dat omvangrijke Iraanse troepenconcentraties op het punt stonden de Iraakse verdedigingslinies te doorbreken. Tegen de Koerden betrof het primair de intimidering van de Koordische bevolkingsgroep. Beide inzetten waren succesvol, in die zin dat het beoogde doel werd bereikt.

Tijdens de Golfoorlog in 1990-91 zette Irak deze middelen niet in tegen Coalitie-landen of Israël, al waren deze wel beschikbaar. Reden hiervoor is dat Irak inziel dat een dergelijke inzet, een massieve reactie van de tegenpartij tot gevolg zal hebben die de primaire doelstelling van het regime – zijn voortbestaan – in gevaar zal brengen. De beoordeling is derhalve dat massavernietigingswapens denkkelijk enkel gebruikt zullen worden tegen een tegenstander die niet over dergelijke middelen beschikt (of slechts zeer gering), of wellicht als uitnem (vergeldings)wapen indien tijdens een militair conflict geoordeeld wordt dat het einde van het regime nabij is.

Van belang hierbij is dat de kans reëel is dat die laatste perceptie in zo'n vergevorderd stadium postvat, dat – gelet op het centralistische karakter en tegelijkertijd gebrekkige structuur van het machtsysteem – de order van het opperbevel in Bagdad naar de bevoegde commandanten voor deze inzet te laat gegeven wordt. In de eerste plaats is het mogelijk dat de order de bevoegde commandant niet (meer) bereikt doordat de verbindingen afgesneden zijn. In de tweede plaats kan de militaire situatie ter plekke dan al zodanig verslechterd zijn dat de loyaliteit van de plaatselijke commandant ondermijnd is en deze besluit de order te negeren. Ofschoon het delegeren van bevoegdheden inzake de inzet naar plaatselijke commandanten tot de mogelijkheden behoort, is dit niet vanzelfsprekend in de op de oude Sovjetleest gestoelde Iraakse militaire doctrine. Resumerend kan gesteld worden dat de inzet van massavernietigingswapens zeker geen automatisme is of zal geschieden op basis van irrationele overwegingen.

4.4 Landstrijdkrachten

4.4.1 Organisatie en personeel

Irak verloor tijdens de Golfoorlog van 1990-91 nagenoeg de helft van zijn militair-materiële capaciteit. Het daaropvolgende VN-sanctieregime heeft ertoe geleid dat de Iraakse strijdkrachten geen nieuw materieel mochten aanschaffen en daarnaast te kampen kregen met onderhoudsproblemen. Desondanks zijn de landstrijdkrachten relatief goed uitgerust en georganiseerd. Zij blijven een belangrijke strijdmacht in de Golfregio vormen. Zo beschikt Irak nog steeds over meer tanks en pantservoertuigen dan Iran.

Door de grote verliezen moesten de Iraakse strijdkrachten drastisch reorganiseren. Na reorganisatie zijn 17 divisies reguliere strijdkrachten, verdeeld over 5 korpsen en 6 divisies Republikeinse Garde (ca. 60.000), verdeeld over twee korpsen, overgebleven.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2002

Gezien de personele en materiële vulling van de eenheden is het zeer goed mogelijk dat deze reorganisaties nog verder zullen gaan. Een en ander is natuurlijk ook afhankelijk van het moment dat de sancties tegen Irak worden opgeheven.

Een divisie (zowel regulier als van de Republikeinse Garde) bestaat op papier uit gemiddeld 12.000 man. Op papier bestaat de landstrijdkrachten (inclusief ondersteuning) uit 350.000 man, maar gezien de vullingproblematiek zal het werkelijke aantal eerder rond de 250.000 liggen.

Naast het reguliere leger en de Republikeinse Garde zijn er nog verscheidene andere organisaties die vooral belast zijn met de interne veiligheid.

- De Speciale Republikeinse Garde (ca. 10.000) is belast met de bescherming van het regime in Bagdad en bestaat uit 7 bataljons infanterie ondersteund door pantservoertuigen en luchtverdediging.
- De *Saddam Fedayeen* milizie (ca. 11.500 man) is opgericht door Saddams oudste zoon, Uday. Deze milizie kan hoogstens ingezet worden voor patrouilletaken en als repressiemiddel.
- De regerende Ba'ath-partij kent bewapende milities en verzorgt tevens militaire (voor-) opleidingen voor 14- tot 18-jarigen.

Overige organisaties zoals het Volksleger, de *Emergency Force*, de grenstroepen, en het Jeruzalemleger (*Quds Army*) hebben zeer beperkte taken en mogelijkheden en nauwelijks militair gewicht.

4.4.2 Materieel

Ondanks de verliezen in de Golfoorlog en de oorlog met Iran (1980-88) heeft Irak nog altijd de beschikking over een groot arsenaal aan landgebonden materieel. Een groot deel hiervan is echter sterk verouderd, terwijl het modernere materieel bovendien heeft te kampen met grote onderhoudsachterstanden. Het bruikbare materieel wordt vrijwel voortdurend gebruikt in Noord- en Zuid-Irak.

Het grootste deel van het Iraakse materieel is van Russische oorsprong, maar een klein deel bestaat uit verouderd westers materieel.

Voor wat betreft de verdeling van het materieel kan gesteld worden dat de Republikeinse Garde de beschikking heeft over het meest moderne en inzetbare materieel en dat de reguliere strijdkrachten beschikken over meer verouderd materieel.

Gezien de penibele situatie van het materieel is Irak gedwongen om inventief om te gaan met de beschikbare middelen.

De redenen achter de verminderde inzetbaarheid voor de gevechtsvoertuigen gelden ook voor de ondersteunende/logistische voertuigen. Tekorten aan transportvoertuigen voor personeel en materieel, brandstofvoertuigen, ambulances en dergelijke zorgen er voor dat een eventuele militaire actie door Iraakse eenheden in plaats en tijd beperkt zullen zijn.

4.4.3

Ontplooiing en activiteiten

Voor zijn binnenlandse veiligheid heeft het regime in Bagdad de verschillende militaire eenheden over het land verspreid ingezet. Voor de directe bescherming van het regime is de Speciale Republikeinse Garde specifiek binnen Bagdad belast met de beveiliging van objecten en personen. De paramilitaire organisaties zijn maar matig opgeleid en bewapend en voeren hoogstens patrouilles uit.

Tijds: Irak: politiek-militaire situatie
Status: Infratitel
Datum: 21 juni 2002

4.5 Luchtstrijdkrachten

4.5.1 Organisatie en personeel

De Iraakse luchtstrijdkrachten en luchtverdediging hebben een structuur die is opgebouwd naar zowel Russisch als ook westers model. Het ineffactieve gebruik van de luchtstrijdkrachten vloeit voort uit een zeer gecentraliseerde (lees: oude Sovjetrussische) *Command, Control and Communications (C³)* organisatie. Hierbij wordt van commandanten verwacht dat slechts de vanuit Bagdad gegeven opdrachten worden uitgevoerd. Dit systeem, waarbij elken initiatief tot een minimum wordt beperkt, heeft aanzienlijk bijgedragen aan de grote verliezen in het begin van de oorlog tegen Iran (1980-88).

De huidige personeelssterkte van de Iraakse luchtstrijdkrachten is circa 35.000 man. De marine en landstrijdkrachten beschikken over eigen, onafhankelijke, luchtcomponenten die echter wel zeer nauw samenwerken met de luchtstrijdkrachten.

Door het gebrekkige optreden tijdens de Golfoorlog, de ineffactieve dagelijkse inzet, samenzweringen tegen het regime, en de vele overlopers genieten de luchtstrijdkrachten weinig vertrouwen bij het Iraakse regime. Dit heeft geresulteerd in een verschuiving van de verantwoordelijkheid voor de verdediging van het Iraakse luchtruim naar de luchtverdedigingsseenheden en van de tot de landstrijdkrachten behorende helikoptereenheden voor het uitvoeren van aanvalsoperaties.

4.5.2 Materiaal

Als gevolg van de oorlog met Iran en de desastreus verlopen Golfoorlog zijn veel van de vliegtuigen en helikopters vernietigd of op zodanige wijze beschadigd dat deze niet meer operationeel inzetbaar zijn. Ook worden momenteel vliegtuigen ingezet in een rol waar zij niet voor zijn ontworpen, gebouwd of aangekocht. Verder veroorzaken tekorten aan reserveonderdelen een verdere afname in de inzetbaarheid van de verschillende wapensystemen. Door genoemde factoren wordt circa 40% van de vliegtuigen als niet-operationeel beschouwd. Deze toestellen worden wel als *dummy* of *decoy* gebruikt om eventuele aanvallers te misleiden.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 24 juni 2002

Aan de luchtverdedigingsystemen hebben de Iraakse luchtmachtkrachten nog altijd de beschikking over aanzienlijke aantallen SAMs en luchtdoelgeschut. Het betreft hier voornamelijk materieel afkomstig uit de voormalige Sovjet-Unie, zoals de SA-2, -3, -6, en -8. Verder is er nog een aantal door Frankrijk geleverde Roland-systemen aanwezig.

4.5.3 Ontplooiing en activiteiten

Met de instelling van twee zogenaamde no-fly zones (NFZ's), die het gebied noord van de 36° parallel en zuid van 33° parallel omvatten, zijn de vlieg- en oefenmogelijkheden van de Iraakse luchtmachtkrachten aanzienlijk beperkt. Deze NFZ's hebben de luchtmachtkrachten tevens de mogelijkheid van het gebruik van de in de NFZ's gelegen vliegvelden ontnomen.

Een beperkte inzet van de luchtmachtkrachten gedurende de Golfoorlog gevolgd door een periode van vliegstilte heeft er toe bijgedragen dat de inzetbaarheid van de luchtmachtkrachten tot een bijzonder laag niveau is gedaald.

4.6 Zeestrijdkrachten

4.6.1 Organisatie en personeel

Net als de land- en luchtmacht heeft ook de marine grote verliezen geleden tijdens de Golfoorlog. Vrijwel alle toen in dienst zijnde platformen van de Iraakse marine zijn vernietigd. Daarnaast werden ook veel infrastructurale werken, waaronder het hoofdkwartier, ondersteuningsfaciliteiten en kaderwoningen verwoest.

De haven van Umm Qasr, waar vóór de oorlog marineschepen gestationeerd waren, is na de oorlog aan Koeweit toegewezen als gevolg van een grenscorrectie. Hierdoor beschikt Irak nu alleen nog over de havens van Basra, gelegen aan de Shatt al-Arab, en Khar al-Zubair.

De personeelssterkte wordt geschat op ongeveer 2500 man. Gezien de lage prioriteit die het regime aan de marine geeft en de staat waarin haar materieel verkeert, mag getwijfeld worden aan de motivatie van het personeel.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2002

Gelot op de huidige interne situatie in, met name, Noord-Irak en de externe situatie met de landen in de regio alsook de relatie met de VS, is het evident dat de diverse dreigingen ten opzichte van Irak niet vanuit zee komen. Om die reden vindt herstel van de oorlogsschade nauwelijks plaats en worden ook geen activiteiten ontplooid om de marine te moderniseren en uit te breiden.

4.6.2 Materieel

Het VN-sanctieregime en de lage prioriteit die de marine binnen de strijdkrachten geniet hebben ervoor gezorgd dat de operationele gereedheid van de marine bijzonder slecht

- 1 trainingsfregat
- 1 OSA-klasse geleidewapen patrouilleboot
- 1 BOGOMOL-klasse patrouilleboot
- Ongeveer 80 SAWARI-klasse boten, bestemd voor patrouilles op de binnenwateren.

4.6.3 Ontplooiing en activiteiten

De marine moet zich op basis van het beperkte en slecht onderhouden materiaal en dito bewapening noodgedwongen beperken tot patrouilles op de binnenlandse waterwegen en een incidentele patrouille en kleinschalige oefening in het uiterste noorden van de Golf. De aan zee gelegen buurlanden van Irak beschikken allen over een marine die moderner, groter en beter uitgerust is dan de Iraakse die niet in staat is de kust te verdedigen en een aanval af te slaan. Irak is echter wel bij machte mijnen te leggen in het uiterste noorden van de Golf.

De lage prioriteit van de Iraakse marine vindt zijn weerslag in het feit dat, in tegenstelling tot land- en luchtmachteenheden, marine-eenheden niet regelmatig verplaatst worden om eventuele vernietiging door een luchtaanval te voorkomen.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2002

5. BEOORDELING

Het Iraakse regime is zich bewust van de nadrukkelijke internationale aandacht. Op politiek-diplomatiek gebied heeft Irak initiatieven ontplooid teneinde een eventuele (Amerikaanse) militaire actie te voorkomen. Tot op heden heeft Irak zich – voor zijn door - gematigd opgesteld. Weliswaar heeft president Saddam Hoessein de aanslagen van 11 september niet expliciet veroordeeld, maar tegelijkertijd veroordeld hij provocatieve uitslatingen, laat staan dreigende militaire activiteiten. De jaarlijkse militaire oefeningen in de herfst vonden in 2001 gewoon doorgang, maar zonder in het oog springende verplaatsingen.

Tegelijkertijd treffen de Iraakse strijdkrachten voorbereidingen om verliezen zo veel mogelijk te beperken in geval van eventuele luchtaanvallen.

Er zijn geen concrete aanwijzingen dat de cohesie van het regime afneemt. Saddam Hoessein ontvangt geregeld zowel militaire als ook politieke en tribale leiders teneinde het beeld van nationale eensgezindheid te bevestigen. Dit laatste vindt tevens zijn weerslag in aanhoudende pogingen de aandacht van de bevolking te richten op ontwikkelingen in het buitenland, zoals het Israëlisch-Palestijnse conflict. Tegelijkertijd tracht het regime een zekere transparantie jegens de bevolking ten toon te spreiden over zijn activiteiten en besluitvorming. Vooralnog heeft dit het gewenste effect.

Ondanks de oorlogsverliezen en problemen met reserveonderdelen en onderhoud beschikt het Iraakse veiligheidsapparaat over voldoende middelen voor interne doeleinden. De aanhoudende Amerikaans-Britse militaire druk in de afgelopen jaren ten spijt is de inzetbaarheid van de primaire steunpilaren van het regime, de elite Republikeinse Garde en de Speciale Republikeinse Garde, in dezen onaangetast.

Het is uitermate speculatief om op dit moment in te gaan op eventuele Amerikaanse aanvalsplannen tegen Irak, laat staan een tijdspad. Vooralnog is de constatering dat van een wezenlijke Amerikaanse troepenopbouw die voor een grootschalige inzet benodigd is, geen sprake is. Bovendien mag niet uitgesloten worden dat de aanhoudende publiciteit rond deze kwestie ten doel heeft, Irak tot een inschikkelijk opstelling te dwingen inzake de VN-wapeninspecties. Tegelijkertijd gaat van de Amerikaanse dreigementen een waarschuwend signaal uit naar andere 'risicolanden' (zoals Iran en Noord-Korea).

Indien evenwel de VS toch overgaan tot een offensief, moet men ervan uitgaan dat het een omvangrijke operatie zal zijn, omdat kleinschalige operaties veel minder kans op succes hebben.

Titel: Irak: politiek-militaire situatie
 Status: Definitief
 Datum: 21 juni 2002

Enkel bij langdurige grootschalige luchtaanvallen op doelen van het machtsapparaat van het regime, zal de positie van Saddam Hoessein afbrokkelen. De commandostructuur zal versplinteren, waardoor het centrale gezag aan invloed inboet ten koste van lokale militaire bevelhebbers. In geval van substantiële verliezen aan Iraakse zijde, neemt de kans op verzet in het officierscorps toe en zal de loyaliteit van de elite-eenheden onder druk komen te staan.

Naar verwachting zullen de reguliere Iraakse strijdkrachten geen wezenlijk verzet zullen (kunnen) bieden bij een grootschalig Amerikaans offensief. Alle drie krijgsmachtonderdelen kampen met aanzienlijke problemen. Het moraal, de discipline en het materiaal verkeren in een bedroevende toestand. Desertie is – zelfs in de huidige relatieve vrede – een wijdverspreid verschijnsel. Militaire druk van buitenaf zal de nog resterende operationele slagkracht doorslaggevend ondermijnen.

Anders ligt het met de elitetroepen van de Republikeinse Garde (RG) en de Speciale Republikeinse Garde (SRG). Deze eenheden zijn geheel opgebouwd uit bevolkingsgroepen in het sunnitsche Centraal-Irak, waar ook Saddam Hoessein vandaan komt. Vooral van de 20.000 man van de SRG, waarvan het personeel exclusief gerecrueteerd is uit specifieke sunnitsche stammen, mag worden verwacht dat zij zich tot het uiterste zullen verzetten. Hun lot, en in het bijzonder van het kader dat van Koerden en shiïeten (de meerderheidsgroep in Irak) geen enkele clemantie hoeft te verwachten, is onlosmakelijk verbonden met dat van het huidige regime. Niettemin is een beperkende factor in dat verzet dat de SRG zich enkel in Bagdad bevindt en weliswaar over goed materiaal beschikt, maar niet over zware wapensystemen.

Daarentegen kunnen de 60.000 man van de RG wel gebruik maken van tanks en artillerie. De RG houdt toezicht op de reguliere strijdkrachten en vormt een defensief schild rond Bagdad. Maar ofschoon deze eenheden het best beschikbare materieel hebben en redelijk goed worden betaald, is het twijfelachtig in hoeverre de RG loyaal blijft aan het regime indien deze onder zware militaire druk komt. Het is niet denkbeeldig dat (grotere) RG-delen na kortstondig tegenstand te hebben geboden, zullen trachten zich aan de strijd te onttrekken vanwege het gevaar van totale vernietiging.

De diverse paramilitaire organisaties van het regime zijn militair gezien geen factor van betekenis en zijn primair bedoeld om opstanden van de bevolking te onderdrukken. Hierdoor kunnen eenheden van de reguliere strijdkrachten, RG en SRG worden ontlast. De belangrijkste millities in dit verband zijn *Saddams Fedayeen* en de paramilitaire tak van de Ba'ath-partij. Van het inlichtingen- en veiligheidsapparaat gaat evenmin een militaire dreiging uit. Door de lage prioriteitstelling is de effectiviteit van het buitenlandnetwerk van de diverse diensten gering.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Definitief
 Datum 21 juni 2003

Ovengans is een spontane opstand van (delen van) de Iraakse bevolking niet waarschijnlijk. Daarvoor is de combinatie van vrees voor het repressieapparaat en zorg voor het dagelijks bestaan te groot. Pas in een eindstadium van de doodstrijd van het regime mag rekening gehouden worden met een volksrevolte.

Evenzo vertonen KDP en PUK op dit moment weinig animo om grootschalige militaire stappen te ondernemen tegen Bagdad. Nochtans zal de druk vanuit Washington groot zijn om dit concept te overwegen, gelet op het succes in Afghanistan van Amerikaanse luchtsteun aan grondoperaties door lokale groeperingen. Echter, KDP en PUK zijn tevreden met de status-quo en zullen er weinig voor voelen deze situatie op het spel te zetten voor een onduidelijke toekomst. Zij zijn zich ervan bewust dat hun ideaal, een volwaardige Koerdische staat, geen optie is. Zowel de directe omgeving als de internationale gemeenschap vrezen het destabiliserende effect in de regio bij een dergelijke ontwikkeling.

Andere Iraakse oppositiegroeperingen spelen geen militaire rol van betekenis, zoals het *Iraqi National Congress* (INC), of hebben een in Amerikaanse ogen ongewenste politieke oriëntatie, zoals de shi'itische *Supreme Council for Islamic Revolution in Iraq* (SCIRI), gelieerd aan Iran. De regelmatig opduikende verhalen over mogelijke kandidaat-opvolgers van Saddam Hoessein zijn loos en doen krampachtig aan. Feit is dat eigenlijk geen enkele Iraakse baillie publiekelijk geassocieerd wil worden met Amerikaanse plannen in die richting. Dit niet zozeer vanwege het persoonlijke veiligheidsrisico, maar veeleer omdat eenieder die zich in de huidige situatie in het Midden-Oosten laat met de VS, prompt zijn eigen legitimiteit ondergraaft.

Zoals geschat hebben de landen in de regio bedenkingen bij een militaire actie tegen Irak. Zolang zij in onzekerheid verkeren over de exacte bedoelingen van de VS, betrachten zij grote terughoudendheid. Een grootschalige maar korte Amerikaanse aanval die het regime van Saddam Hoessein zou uitschakelen, zal (binnenskamers) door de machthebbers stellig verwelkomd worden. Een langere campagne is voor de regionale leiders echter een spookbeeld. Enkel Turkije, NAVO-lid en deze dag door slechts economische omstandigheden afhankelijk van leningen van door de VS gedomineerde financiële instellingen, zal weinig aarzelingen kennen in het steunen van een eventuele Amerikaanse actie.

De gevoeligheden in de regio spitsen zich heden ten dage toe op de voortdurfing van het Israëliisch-Palestijnse conflict en de hiernaes gepaard gaande vermeerderde Amerikaanse vooringenomenheid ten gunste van de regering-Sharon. De tegenzin van de VS om voldoende druk uit te oefenen op premier Sharon om deze tot concessies te dwingen, draagt sterk bij aan het onbegrip bij zowel de Arabische leiders alsook hun bevolking. Zolang er geen gedegen perspectief is op een bevredigende eindregeling, zullen de Arabische leiders in de regio amper bereid zijn hun volledige medewerking te verlenen aan Amerikaanse operaties tegen Irak.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
 Status Databrief
 Datum 21 juni 2002

Saudi-Arabië, met de cruciale Prins Sultan luchtmachtbasis vanwaar alle vliegoperaties in de regio worden gevolgd, heeft meermalen laten weten een militaire actie tegen Irak af te wijzen. Ook al zouden de Saudische autoriteiten (mogelijkend) toestaan dat voornoemde luchtmachtbasis gebruikt wordt voor 'ondersteunende' activiteiten, een grootschalige Amerikaanse militaire opbouw op en vervolgens inzet vanaf Saudisch grondgebied richting Irak is in dit stadium onwaarschijnlijk.

Voor alle machthebbers in de regio geldt dat de negatieve implicaties van een militaire operatie verleren van politieke onrust in eigen land tot een (verdere) economische recessie die hun positie ondergraaft. Naarmate de geweldsintensiteit van de acties groter en zichtbaarder zijn, zullen de negatieve effecten op de politieke stabiliteit van alle omliggende landen, maar in de eerste plaats van Jordanië, toenemen. Een verdere radicalisering van delen van de Jordaanse bevolking (grotendeels van Palestijnse origine) is zeer waarschijnlijk, hetgeen zijn weerslag kan vinden in het geweld in Israël en de Palestijnse Gebieden.

Een economische crisis is niet denkbeeldig. Veel landen in de regio verkeren in economische moeilijkheden en willen rust en stabiliteit om noodzakelijke economische plannen en hervormingen te realiseren. Bovendien zijn er landen (zoals Syrië) die hun optimistische budget voor 2002 mede baseren op de groei van het handelsverkeer met Irak. Een eventuele vluchtelingenstroom vanuit Irak zal de economieën van de buurlanden verder onder druk zetten.

Voorts zijn de regionale machthebbers beducht voor een langdurige chaotische situatie in Irak als gevolg van de val van het regime van Saddam Hoessein. Een mogelijke strijd om de macht tussen verschillende militaire bevelhebbers, als exponenten van de diverse belangengroepen, zal uitmonden in het ineenstorten van de openbare orde. In ieder geval zou chaos in Irak diverse buurlanden, vooral Turkije en Iran, ertoe verleiden hun invloed op de gebeurtenissen en de opvolging van Saddam Hoessein te laten gelden. Het ligt voor de hand dat Iran zich neutraal zal opstellen tijdens een eventuele militaire actie tegen Irak. Maar het spreekt vanzelf dat een pro-Amerikaans opvolger-regime op weinig sympathie vanuit Teheran hoeft te rekenen.

Ten aanzien van een opvolger geldt dat de kans groot is dat een nieuwe sterke man voortkomt uit de strijdkrachten – eventueel steunend op oude Ba'ath-connecties – die de kern van de huidige machtsstructuur vormen.

Titel Irak: politiek-militaire situatie
Status Definitief
Datum 21 juni 2002

Een nieuwe leider zal zijn eigen machtsbasis creëren. Het is onwaarschijnlijk dat een nieuwe regering wel een democratisch gehalte (en dus een shi'itisch karakter) zal hebben. Mocht het in eerste instantie al tot een formele federatieve structuur komen, zal deze hoogstwaarschijnlijk op termijn niet standhouden.

Samenvattend kan gesteld worden dat de VS voor een militaire campagne tegen Irak momenteel weinig of geen steun bij de machthebbers in de regio aantreft omdat deze bevreesd zijn voor destabiliserende politieke en economische implicaties en derhalve voor hun eigen positie. Ofschoon de veiligheidsapparaten in alle omliggende landen voldoende capabel zijn om regimebedreigende ontwikkelingen te verijdelen, zullen in ieder geval anti-Amerikaanse sentimenten aangewakkerd worden. In het uiterste geval zouden machthebbers in de Golf zich genoopt kunnen voelen de Amerikaanse militaire presentie in eigen land aanzienlijk te verminderen.

Daarentegen zou een wezenlijke inschattingsfout van Saddam Hoessein, in de vorm van een militair avontuur richting Noord-Irak bijvoorbeeld, de VS een uitgelezen mogelijkheid bieden te reageren. Maar het achterwege blijven van een dergelijke inschattingsfout is juist kenmerkend voor de Iraakse besluitvorming in de laatste jaren.

Rest de Iraakse weigering VN-wapeninspecties toe te laten. Zoals gezegd hebben de VS het tagengaan van proliferatie van massavernietigingswapens tot prioriteit verklaard in de 'strijd tegen het terrorisme'. Geconfronteerd met de acute dreiging van een grootschalige militaire actie, kan er van uit worden gegaan dat het Iraakse regime een *volle face* maakt en de VN-Inspecteurs toelaat. Alhoewel dit stevig geen wezenlijke beleidswijziging zou behelzen en effectieve inspecties aanhoudend gedwarsboemd zullen worden, zal dit niettemin de onderbouwing van de Amerikaanse argumentatie voor een militaire operatie ondermijnen. De marketing van een militaire actie tegen Irak zal in dat geval in de regio nog moeizamer verlopen.